ڪاش! سنڌ ۾ هيئن ٿئي

رسول بخش پليجو

(1) سنڌ ۾ هنگامي ۽ جنگي بنياد تي هر سطح جي تعليم نئين سر ۽ وڏي پئماني تي رائج ڪئي وڃي. ڪاپي ڪرائيندڙن ۽ ڪوڙيون مارڪون ڏيندڙن کي، سرعام گڏھ تي چاڙھي، سندن سرگس ڪڍيو وڃي ۽ پچاڙيءَ ۾ ڪين شهر جي چؤنڪ ۾ ڦٽڪا هنيا وڃن.

(2) ماسترن مقرر ڪرڻ جو حق وڏيرن کان واپس ورتو وڃي ۽ ماستري ۽ ٻيون نوڪريون لياقت جي بنياد تي باقاعدي ۽ ايمانداريءَ سان ورتل امتحان جي حقيقي نتيجي طور، ڏنيون وڃن ۽ نہ پارٽي ميمبريءَ جي بنياد تي.

(3) هر سنڌي ماڻھو پنھنجي دماغ کي روزانو گھٽ ۾ گھٽ پنج منٽ وڏيرڪي سوچ ۽ وڏيرا پرست مڊل ڪلاسي سوچ ۽ پروپيگنڊا جي زنجيرن مان آزاد ڪري، ڪيس ڪجھ وقت، آزاديءَ سان سوچڻ جي مھلت ڏي. گھٽ ۾ گھٽ انھن پنجن منٽن ۾ وڏيرڪي ڪوڙي ۽ فراڊي قومپرستيءَ جي چرس جي سوٽو هڻڻ، وڏيرڪي، ”جمهوريت پسنديءَ“ ۽ ”عوام دوستي“ جو ڀنت واپرائڻ، لکنوي، دهلوي ٽائيپ مطلبي ”روشن خيالي“ منافق ”ترقي پسندي“ جعلي“ انسان دوستيءَ“ جي هيروئن کان مڪمل پرهيز هجي.

(4) سنڌي ماڻھو وطن جي حب جي آڙ ۾ ڪني پاٽيءَ جي تلاءَ جا ڏيڏر ٻڻجڻ بند ڪن. حرڪت ۾ برڪت ۽ سفر کي ظفر (سوپ) جو وسيلو سمجھڻ، لطيف جا ڪاهوڙي، رمتا جوڳي، لامڪان لاهوتي بنجن.

”هو فسيروا في الرض، والبتو امن فضل الله لعلڪم تفلحون“ جي قرآني حڪم تي عمل ڪن (پوءِ سڄي دنيا جي سير ڪري سڄي دنيا ۾ الله جي مهربانين جي ڳولا ڪريو تہ جيئن توهان جي ڀلائي ٿئي).

کھڙي هڪڙي ٿوھر، ڪرڙ يا ڄار جي پاسي کي يا ڪنهن ڳوٺ جي هڪڙي جھوپڙيءَ يا گهر کي پنهنجو وطن سمجهڻ بدران سڄي جهان کي، ان جي سمورين ڪندن، برن ۽ بحرن، برفاني ميدانن ۽ هماليائن جي بلندين کي، پنهنجو وطن سمجهن. سفر ڪرڻ ۽ بهتر گذر جي وسيلن ڏانهن لاڳيتي لڏ پلاڻ کي عادت بڻائين. سدائين حرڪت ۽ برڪت جي حالت ۾ رهن.

(5) سنڌي ماڻهو پنهنجو مقابلو ٻين پاڻ جهڙن ”لکي لکانو، پڙهي الله ڏنو“ قسم جي سنڌين سان ڪرڻ بدران، دنيا جي پڙهيلن سان ڪن ۽ پنهنجو آدرش سڄي دنيا جي اڄوڪن توڙي اڳوڻن چوٽيءَ جي عالمن، اڪابرن، سائنسدانن، اديبن، شاعرن، ايجادون ڪندڙ ۽ ڪاروبار، سياست، جنگ ٽيڪنالاجي، سماجي سڌارن ۽ انقلاب جي ميدان جي شهسوارن کي بنائين. سنڌي پڙهيل ماڻهو فقط ٽيڙو ۽ افساني لکڻ کي لکڻ پڙهڻ جو معراج سمجهڻ بند ڪن. سنڌي بيروني، ذڪريا رازي، ابن رشد، ارسطو، ليونارڊو ڊاوچي، نيوٽن، آئنسٽائن، گليلو، هني بال، نيپولين، ڪارل مارڪس، مائو، هوچي منھ، ڪاسترو، ڪمال سنگھ، شيڪسپيئر، ڊي ليسي، پس، ڪاپر نيڪس، گاگارين، مارشل زوڪوف، جنرل گڊيرين، ٽائيمبي ۽ ٻيا اهڙا هزارين پهاڙن جيڏا سائنسدان، مفڪر، ٽيڪنالاجيءَ جا ماهر، قومن جا نجات ڏياريندڙ، انسانيت کي مٿي کڻندڙ، اديب، عالم، مؤرخ ۽ ٻيا زندگيءَ جي ميدانن جا شهسوار پيدا ڪري.

(6) سنڌ شيدي وانگر پنهنجي پٽ کي يوسف ثاني سمجهڻ بند ڪري، دودي، درياءُ خان، هوشوءَ ۽ هيمون جي نهايت ابتدائي قسم جي مڙسيءَ ۽ همٿ بابت اجائي ٻي سبب ۽ ٻي سمجھ ڊيگھ تي پيٽ پارڻ بدران حقيقت سان اکيون ملائي، پنهنجو ۽ پنهنجي قومي هيرن جو دنيا جي هيرن جي حساب سان، صحيح قومي قد ڪاٺ معلوم ڪري، ان کي بلند ڪرڻ جي ڪم ۾ جنبي وڃي.

(7) وڏيرا شاهي ۽ ڌاڙي جي ناجائز تعلق ختم ڪيو وڃي ۽ ان ناجائز تعلق مان پيدا ٿيل ناجائز سماجي پيدائش يعني ڪوڙن ڪيسن، ٽارچرن ۽ جيل جي اذيت گاهن مان خدا جي خلق جي جان آزاد ڪئي وڃي.

(8) سنڌي ماڻهو سچ جي هيٺين ۽ ٻين غلط اندازن مان جند ڇڏائين.

(الف) اها غلط سوچ تہ جيڪا ڳالھ يا شئي دل کي وڻندڙ هوندي سا ضرور صحيح هوندي ۽ سورهن آنا صحيح هوندي. ان ۾ ڪو بہ قابل زڪر نقص يا

ڪبہ قابل ذڪر غلطي ٿئي ئي نٿي سگھي. اها وڏندڙ ڳالھ يا شيءِ دل کي وڻڻ جي باوجود مجموعي طور ۽ گھڻي ڀاڱي غلط يا نقصانڪار بہ ٿي سگھي ٿي، تنھن امڪان جو تہ سوال ئي پيدا نہ ٿو ٿئي.

(ب) ساڳي طرح، اها غلط سوچ تہ جيڪڏھن ڪو ماڻھو يا ليڊر دل کي وڻي، تہ ان جا ڪم ضرور ماڻھن لاءِ فائديمند ھوندا، نقصانڪار نہ ھوندا.

(ت) اها غلط سوچ تہ جيڪو ماڻھو مقبول ھجي، سو ھر ڳالھ ۾ ٻين جي ڀيٽ ۾ وڌيڪ صحيح نيڪ نيت ۽ ماڻھن جو گھڻ گھرو ھوندو.

(ث) اها غلط سوچ تہ جنھن جو ليڊر عظيم ۽ شاندار ھوندو اھو پاڻ بہ ضرور عظيم ۽ شاندار ھوندو.

(ح) اها غلط سوچ تہ جيڪو جنھن جا گڻ ڳائيندو، اھو ان جھڙو ئي اعليٰ عظيم ھوندو.

(خ) اها غلط سوچ تہ جيڪا ڳالھ بار بار پئي ساراھي پئي وڃي ۽ جنھن جي ڪابہ شڪايت ڪانہ پئي ٿئي سان ضرور سٺي ھوندي.

(د) اها غلط سوچ تہ مقبوليت صحيح، سٺي ۽ حق تي ھجڻ جو قطعي دليل ۽ ثبوت آھي، جيڪا ڳالھ مقبول آھي سان صحيح ضرور ھوندي، جيڪو ماڻھو مقبول آھي اھو سورنھن آنا حق تي بہ ضرور ھوندو.

(9) سنڌ جا باصلاحيت، باڪمال، باضمير، حق پرست ۽ دلير پڙھيل جاڪوڙي اونھي ۽ وسيع مطالعي، عقل ۽ سمجھ جون شمعون ٻاري کوجنا ۽ تحقيق جي ميدان ۾ ۾ ٽپي پون ۽ ٻين ڳالھين جي مامرن سان گڏ، اسان جي سنڌي زندگيءَ جي اھم مامرن جي تحقيق ڪري، تر توري، سچ ۽ ڪوڙ کي الڳ ڪري، ڏند ڪٿائن ۽ افسانن کي پاسيرو ڪري، سڪٽي ساراھ جي قصيدن ۽ اجائي گلا ۽ اجاين بھتانن واري پروپئگنڊا کي پري اڇلائي، ڪير جو ڪير ۽ پاڻيءَ جو پاڻي ڪن. سياسي ميدان ۾ تحريڪن، پارٽين ۽ اڳواڻن بابت سموريون حقيقتون معلوم ڪري نروار ڪن ۽ رڪارڊ تي آڻين. انگريزن خلاف آزاديءَ جي تحريڪ، خلافت تحريڪ، مسلم ليگ، پيپلزپارٽي، قومي تحريڪ ۽ ٻين سياسي تحريڪن ۽ پارٽين جا گھرا تجزيا پيش ڪن ۽ گانڌي، نھرو، مولانا آزاد، مولانا محمد علي جوھر، قائد اعظم محمد علي جناح، علامہ اقبال، ذوالفقار علي ڀٽو، شيخ مجيب ۽ ٻين جي مثبت خواھ منفي فڪر، پاليسين ۽ سياسي ڪردارن بابت ھر ڳالھ

چٽي ۽ پڌري ڪن ۽ انهن جي تاريخي رول بابت پنهنجي تڪ تور پيش ڪن ته ڪهڙين ڳالهين ۾ هنن اسان لاءِ نيڪ ڪم ڪيو ۽ ڪهڙين ۾ نه. خاص ڪري ذوالفقار علي ڀٽي کي سندس دشمنن طرفان ملڪ دشمن ۽ قوم دشمن ۽ پرستارن طرفان ديوتا ڪري پيش ٿو ڪيو وڃي. سنڌي قوم جي بنيادي ۽ دائمي مقصدن جي روشنيءَ ۾ هو در اصل ڇا هو؟ پيپلز پارٽي ڇا هئي، ڇا آهي ۽ ڇا ٿي رهي آهي؟ ان مان ڪهڙي توقع رکي سگهجي ٿي، ڪهڙي نه؟ ساڳي اونهي تحقيق ۽ ڇنڊ ڇاڻ سنڌ سطح تي سنڌي قوم گهڻگهرائيءَ جي دعويدار ننڍي وڏي ليڊر پش جي حوالي سان ڪري سگهجي ٿي ۽ لازمي طرح ڪرڻ کپي ۽ سنڌي قوم جي ذهنن ۽ ضميرن ۽ قومي فيصلي کي ٺلهي ڪوڙي سچي روز مره جي اخباري بيان بازيءَ ۽ پروپئگندا جي رحم ڪرم تي نه ڇڏي ڏيڻ گهرجي.

(10) اسين مجموعي طور قومي طرح ڪم چور ۽ بي همت ۽ ٺلهو ٽائيم پاس ڪندڙ ماڻهو سمجهيا وڃون ٿا. ان حقيقت جو ذڪر گذريل ٽن چئن صدين کان تاريخ ۾ ٿيندو اچي ٿو.

انگريزن سڀني دنيا جي گهاٽ گهاٽ جو پاڻي پيتو هو. انهن به اها ڳالهه نوٽ ڪئي آهي ته سنڌين جهڙو ڪم جو ٽوٽي دنيا ۾ ڪونهي، سر چارلس نيپيئر ان باري ۾ پنهنجي دلچسپ ٻوليءَ ۾ دلچسپ تبصرا ڪيا آهن.

ڪم نه ڪرڻ کي اسان وٽ عيب بدران ثواب ۽ معتبري ليکيو وڃي ٿو ان لعنتائي کي سنڌي قوم مٿان لاٿو وڃي ۽ پنهنجين ٽيهن نسن سان وڏ ۾ وڏ وقت ڪم نه ڪرڻ ۽ هر روز، هر گهڙي اڳتي ۽ ان کان اڳتي وڌندو نه هلڻ کي، ذاتي ۽ قومي بداخلاقي نهرايو وڃي ۽ نڪمي ۽ ڪم چور ماڻهوءَ کي ويجهي وڃڻ به ڪرهت سمجهي وڃي.

(11) سمورا سنڌي سياسي ڪارڪن، سنڌي قوم جي گهڻ طرفن گڏيل، بنيادي ۽ دائمي مفادن کي، پنهنجي ذات، گروپ، تنظيم ۽ پارٽيءَ جي مفادن کان اوليت ڏين. جيڪو پنهنجي ذاتي مفادن خاطر قومي مفادن کي اهڙي اوليت نه ڏئي ان کي قوم دوست ماڻهن جي لسٽ مان خارج سمجهيو وڃي ۽ ان جي ڳالهه اڻ ٻڌي جوڳي نهرائڻ گهرجي.

(12) سنڌ هن وقت وڏي ڪشمڪش ۽ مقالبي جي حالت ۾ آهي، ان کي هينئر اهڙن مردن ۽ عورتن جي ضرورت آهي، جيڪي نسبتن گهڻ پاساوان ۽

مڪمل انسان هجن، پر سفر ۾ لڏپلاڻ نہ ڪرڻ ڪري ۽ تعليم نہ هجڻ، ٿوري هجڻ يا محدود ۽ هڪ طرف هجڻ جي ڪري، سنڌ جا ماڻهو زندگيءَ جي ڊوڙ ۾، پنهنجي مقابلي جي ماڻهن ڪان پوئتي رهجي وڃن ٿا. اسان وٽ اهڙن ماڻهن جو هڪ تعداد آهي، جيڪي پنهنجي پنهنجي شعبي جهڙوڪ: ڊاڪٽري، انجنيئري، زمينداري، واپار وغيره ۾ نيڪ ناڪ آهن. پر هو فقط پنهنجي مخصوص لائين ۾ نيڪ ناڪ آهن. ٻي دنيا جي اڪثر ڪين ڪابہ خبر ڪانہ هوندي آهي. ان ڪري هو جڏهن پنهنجي شعبي ڪان ٻاهر جي ڳالهہ ڪندا آهن، تڏهن سندن حالت افسوس جوڳي ۽ رحم جهڙي هوندي آهي ۽ سندن هوائي ڳالهيون ٻڌي اندر ئي سڙي ويندو آهي.

ان جي ابتڙ اسان جا مخالف تمام گهٽي ۽ گهڻ طرف چاڻ ۽ تجربو رکن ٿا. ان ڪري خالص ڊاڪٽر جي ڳالهن ڪي چڏي هنن جو ڪمپائونڊر بہ اسان جي ڊاڪٽر ڪان وڌيڪ گهڻ طرفو وزنائتو انسان لڳي ٿو، جو سندس ڳالهين ۾ گهڻ طرفائي ڪري وڌيڪ رس ۽ چس هوندو آهي. اسان جي سنڌي محفلن ۾ جيئن تہ رڳو پنهنجي ڌنڌي سان واسطو رکندڙ، ٻي سڄي دنيا ڪان بي خبر، ان سان ڪابہ دلچسپي نہ رکندڙ، سماجي محفل جي دلچسپيءَ جي تقاضائن ڪان اڻ واقف، سڪل بند ۽ اڻ گهڙيل ڪاٺ قسم جا ماڻهو وينا هوندا آهن، جن وٽ سندن پيشي يا ڌنڌي سان تعلق نہ رکندڙ ڪابہ ڳالهہ ڪرڻ ۽ سمجهڻ جهڙي نہ هوندي آهي، ان ڪي وسيع معنيٰ ۾ اسان جي مجلسي زندگي چاڪيءَ جي اٽ وانگر فقط ڪنهن هڪڙي ڌنڌي يا پيشي جي چوگرد پيئي ڦرندي آهي. اها خطرناڪ صورتحال ختم ٿيڻ ڪپي ۽ سنڌ ۾ گهڻ طرف مطالعي، گهڻ طرفي سوچ ويچار، گهڻ طرفين دلچسپين، معلوماتن، گفتگوئن ۽ لاڳاپن وارا، ماڻهو پيدا ٿيڻ ڪپن، جيڪي سنڌي معاشري ڪي، هڪڙي نئين زندگي، نئون ولوولو ۽ نئين تازگي بخشين تہ جيئن سنڌي ماڻهو وڏي شوق سان پاڻ ۾ سدائين ملندا ۽ قومي مامرن بابت خيالن جي ڏي وٺ، صلاح مصلحت، فيصلا ڪندا رهن.

(13) سنڌ جي تاريخ بابت اهم ڪتاب انگريزيءَ ۾ موجود آهن. انهن ڪي الائي ڪهڙي مصلحت تهت ترجمو ٿيڻ نہ ڏنو ويو آهي.

مثلن: ”تاريخ نواءِ معارڪ“ نيپئر جي ڀاءُ جون لکيل تاريخون، ”سنڌ جي فتح“، ”نيپئر جو انتظام“، ”ايسٽ انڊيا ڪمپنيءَ جي بورڊ آف ڊئريڪٽرس اڳيان

پيش ڪيل سنڌي بابت لکپڙهه“ وغيره سنڌي ادبي بورڊ ۾ سنڌ الاجي اهي شايع ڪن.

(14) حافظ شيرازيءَ چيو آهي:

خامي و ساده دلي، شيوه بازان نيست
خبر از بر آن دلبر عيار بيار

(ڪچائي ۽ وائڙپ مڙس ماڻهن جو ڪم ناهي، اسان جو يار عيار آهي. ان چالاڪ دلبر جي خبر چار (ڪتان ب بہ ڪيئن بہ) هٿ ڪري اچ.)

اسين چؤطرف چالاڪ وڏيرا شاهي، سرمائي داري، ايجنسين ۾ سنڌن مڊل ڪلاس ساٿاري، سازشين جي گهيرن مٿان گهيرن ۾ آهيون. ان ڪري اسان جي ماڻهن ڪي بہ چالاڪ ۽ هوشيار ٿيڻ کپي، چالاڪ ۽ عيار ماڻهن، تنظيمن ۾ ڪاروراين بابت ادب ۽ احوال پڙهڻ گهرجي، خاص ڪري ٻي جنگ عظيم جي سازشي جاسوسي تنظيم ۾ فردن ۾ سنڌن ڪارنامن بابت احوال.

سنڌي عوامي برقي ـ ڪتاب
Sindhi Awami e-Books